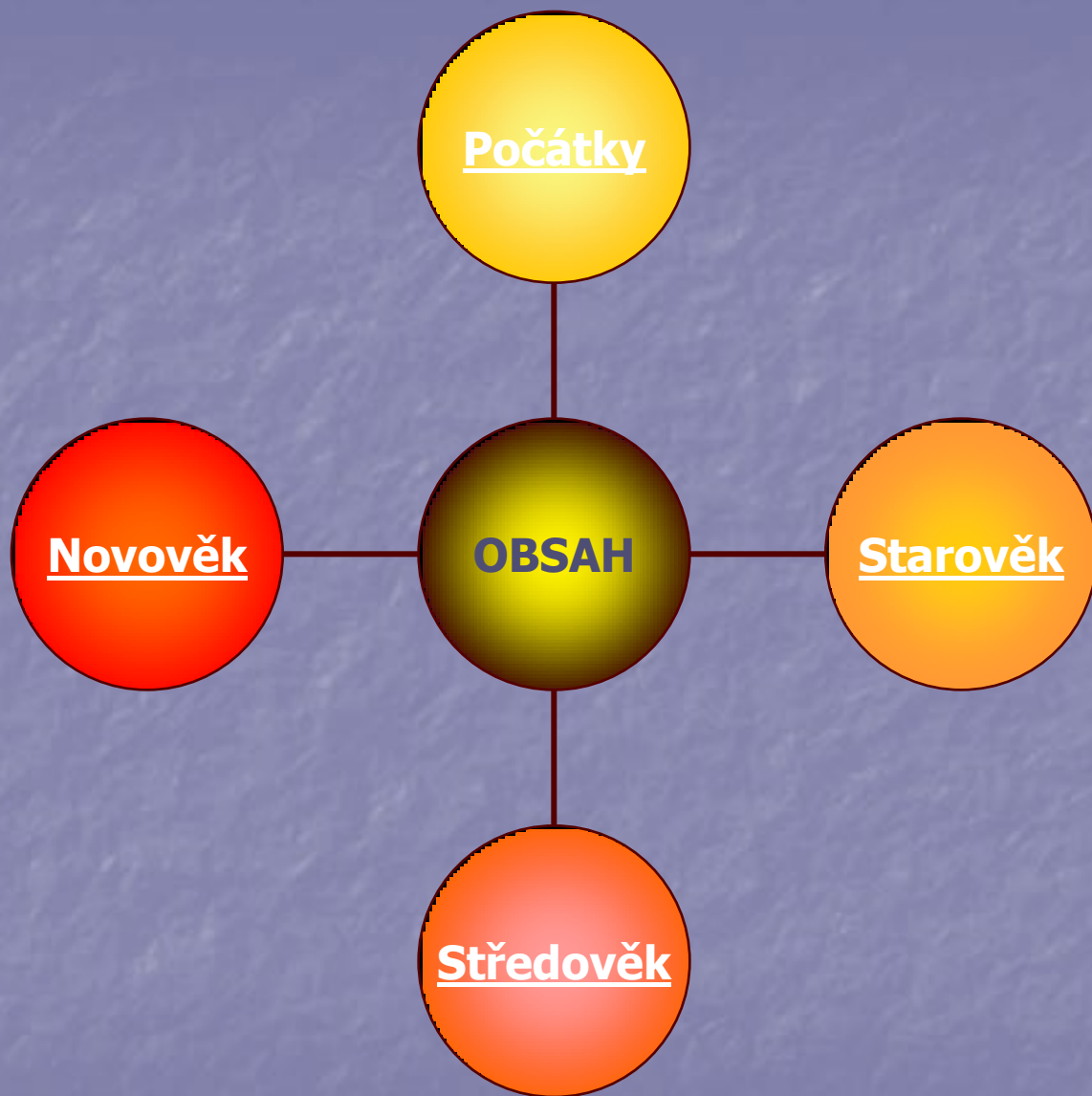

Vývoj péče o osoby s mentálním postižením

od starověku po současnost

Počátky

- Počátky léčení duševních poruch a chorob souvisí s počátky léčitelství vůbec – zprvu v režii **šamanů a kouzelníků**, což úzce souviselo s převážně magickým pojmáním tehdy nevysvětlitelných příčin nemocí a poruch.
- Duševní choroby byly považovány ponejvíce za posedlost d'áblem či zlými duchy – a tomu odpovídala „léčba“: zaříkávání, exorcismus apod. Již v těch dobách ale lze vystopovat pokusy o „prevenci“ – nošení amuletů, oběti bohům atd.

Starověk

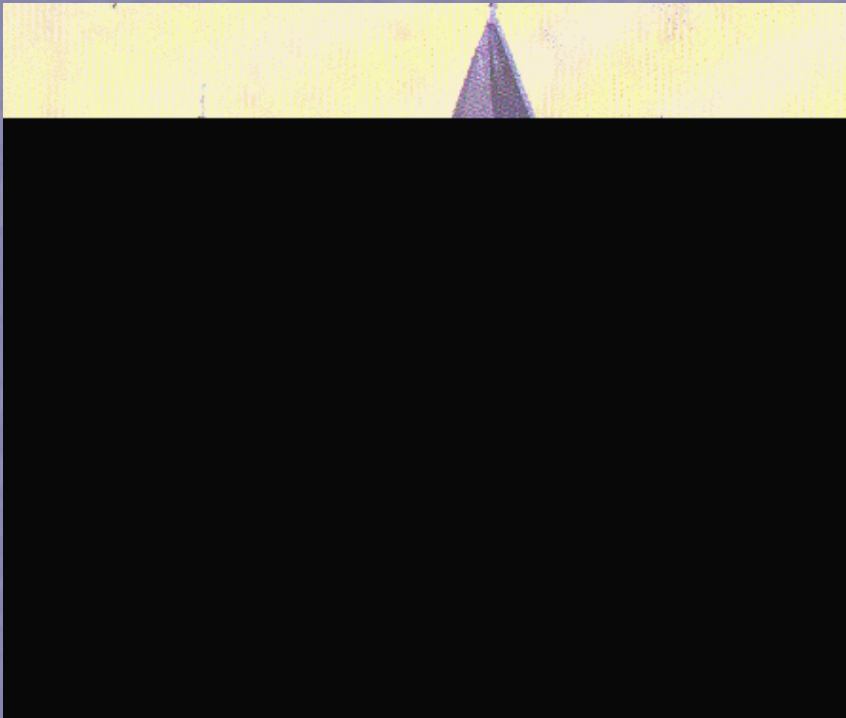
- Péče o slabomyslné se odehrávala v rodinách (tzv. extramurální péče).
- Starověké kultury typu Babylónie, Egypta, Číny, Indie, Arábie: Oficiální léčení, už ne lidové léčitelství, se postupně začalo stávat doménou chrámových kněží (tzv. **chrámové léčitelství**) – k léčbě se užívalo dávidel, projímadel, tišících odvarů, pouštění žilou, ale i první prvky psychoterapie – projížďky lodí, hudba, malování.
- Řecko a Řím:
Pokrok přírodovědy a materialismus řeckých filozofů (Herakleitos aj.) měly na léčení duševních chorob a na pohled na ně velký vliv. U Hippokrata lze poprvé vystopovat počátky chápání duševních poruch – zdroj šílenství je u něj poprvé kladen do mozku. Hippokratovými názory pak byli ovlivněni mnozí další učenci – Erasistratos, Galenus, Avicena, Solanus aj.
Řecko: **asklepiony** - působili zde lékaři a kněží boha Asklépia

Vyobcování ze společnosti by znamenalo smrt.

Středověk

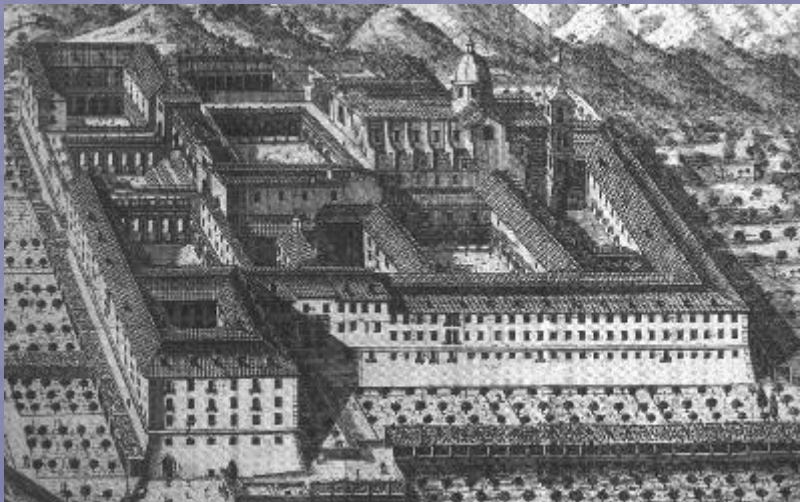
- V raném středověku jsou zakládány první tzv. **hospitály** v křesťanských klášterech - např. Cluny (910), Monte Cassino (529), Méty (830). Hospitály byly místem pro pomoc všem "cizincům", kteří se ocitli v nouzi, tedy lidem, kteří neměli přirozené zázemí v místní komunitě, včetně duševně nemocných. Péče v těchto zařízeních byla vnímána celistvě, naplňovala sociální, tělesné i duševní potřeby. Od návštěvníků těchto zařízení se očekávala pokora a trpělivost - patientia, odtud slovo pacient. U některých klášterů a poutních míst vznikaly osady pro duševně nemocné. Bylo o ně všestranně postaráno, ale zároveň jim byla ponechána maximální samostatnost. Tyto hospitály se postupně mění ve speciální ústavy pro duševně choré.
- Někteří lidé ale považovali duševně choré za „výplod ďábla“. Podle toho s nimi také nakládali: věznění, pouta, mučení, upalování, exorcismus.
- První neklášterní azyl pro duševně nemocné byl pak založen v Londýně – 1403 – tzv. špitály ale často nebyly nijak útulné – klece, přikování a „léčba“ dávidly, projímadly atd.

The Abbey of Cluny - Burgandy, France

- The Abbey was a reformed Benedictine house, free of fuedal control and sought to eliminate fuedal warfare. They centralized all affiliated houses under a single Abbot of Cluny.
- An incredible influence, they spread to Italy, England, Germany and Spain.
- Cluniacs integrated monks and society. Their role - the permeation of society by Christian ideals. They supported the Truce of God and the Peace of God.
- The Truce of God restricted the times for fighting, allowing no hostilities from sunset on Wednesdays to Monday morning or on holidays. The Peace of God restricted range of conduct. No attacks upon priests, nuns, or pilgrims or upon merchants or farmers, their animals, tools or properties.

The Abbey of Monte Cassino

The Abbey before last destruction in 1349

The Abbey today

Novověk

Brno

Evropa

České země v 19.
a 20. století

[zpět na OBSAH](#)

Evropa

[zpět na Novověk](#)

Renesance

V renesanci, kdy docházelo k rozkvětu měst, byli "nepohodlní lidé" narušující klid a harmonii vykazováni za městské zdi, do odlehlých domů či zavíráni do cel vězení (popř. do „Lodí bláznů“).

Městské nemocnice se staly spíše místem pro tělesně nemocné; duševně nemocní a lidé sociálně nuzní již nejsou správnými pacienty.

Baroko

Nemocnice U Milosrdných bratří v Brně na Vídeňské (původně založen jako hospic).

Řád založen ve Španělsku v 16. století.

Osvícenství

Vznikají velké **internační budovy** a **špitály**. Nebyly to lékařské, ale polosoudní instituce, kde byli mentálně postižení lidé uvězněni. O humanizaci péče se snažil **Philipp Pinel**.

Se vznikem industriální společnosti v době osvícenství je racionalita, oproti středověké mystice a imaginaci, hlavním filozofickým principem společnosti. Toho, kdo je "nerozumný", je třeba převychovat, a pokud to nejde, učinit ho sociálně "neviditelným". V této době vznikají zařízení pro "převýchovu" vagabundů, nevěstek, ale i duševně nemocných. Nepřevychovatelní jsou umísťováni do azylových zařízení. "Šílenci" jsou v těchto zařízeních někdy předváděni za úplatu veřejnosti jako kuriozita, stejně jako vzácná zvířata umísťovaná do tehdy vznikajících zoologických zahrad. Poprvé se objevuje institut zbavení svéprávnosti. Medicína se stává součástí státního systému a je jí určena spoluzodpovědnost za pořádek a bezpečnost.

19. století

V době průmyslové revoluce je zapotřebí dostatek pracovních sil; mimo jiné je zapotřebí i osvobodit rodiny od členů potřebujících péči. Pro staré lidi vznikají **starobince**, pro osamělé děti **sirotčince**, pro duševně nemocné **ústavy pro choromyslné**. První takovéto instituce vznikají v Anglii, Francii, později v Německu. Do těchto zařízení jsou umisťováni nemocní z nižších sociálních vrstev. Bohatší nemocní mají povětšinou jiný typ zabezpečení - domácího lékaře, lázně atd.

Vznikají **nemocnice, trestnice a polepšovny**. Ústavní zařízení se specializují.

Organizovaná péče v Čechách začíná založením **Ernestina** roku **1871** v Praze – prvního ústavu pro slabomyslné v Rakousku – Uhersku. Jeho zakladatelem a prvním ředitelem byl MUDr. **Karel Slavoj Amerling**.

19. století

- Nově vznikající instituce financované státem mají v podstatě jak zadání **pomoci** duševně nemocným, tak ale i zadání je **kontrolovat**. V tom měly instituce pro duševně nemocné společnou funkci s vězeňskými zařízeními. Často měla i architektonická podoba těchto budov řadu společných rysů. Vnitřní uspořádání jak azylových zařízení pro duševně nemocné, tak vězeňských zařízení bylo konstruováno tak, aby bylo možno z jednoho místa vidět velkou část prostoru. Toto technokratické pojetí mělo zajišťovat maximální efektivnost kontroly.
- Pozitivní stránkou vzniku specializovaných zařízení pro duševně nemocné byla **možnost specializace** těch, kteří se o ně v zařízeních starali.

Po druhé světové válce

Potřeba specifických, nově definovaných cílů péče o duševně nemocné vzniká v demokraticky a ekonomicky vyspělých státech po druhé světové válce v souvislosti se všeobecným hnutím humanizace a vzrůstu významu lidského individua a jeho práv. Skupiny různě zainteresovaných lidí a posléze i oficiální političtí reprezentanti poukazovali na nevyhovující etické i hmotné podmínky péče o duševně nemocné. Velké psychiatrické nemocnice, dominantní část péče o duševně nemocné v té době, byly kritizovány jako systém. Negativně byla vnímána jejich tendence k "institucionalizaci" problému pacienta, jejich odlidštěná hierarchická struktura, kde pacient byl na posledním místě. Poukazovalo se na to, že bez návazných služeb umožňujících získat či využít dovednosti nezbytné k běžnému životu má péče pouze medicínská jenom omezený dosah.

Po druhé světové válce

V rámci tohoto postoje vznikala řada alternativ institucionální péče, experimentů, snažících se poskytovat péči v celkově jiné koncepci vidění pacienta - klienta. Vzniká snaha poskytovat péči respektující všechny potřeby pacienta vyplývající z jeho nemoci, poskytovat péči s maximálním respektem k běžným podmínkám života. V souvislosti s těmito trendy se objevují pojmy deinstitutionalizace a komunitní péče.

České země v 19. a 20. století

[zpět na Novověk](#)

České země v 19. a 20. století

- Počátky organizované péče o lidi s mentální retardací se datují do 60. let 19. století, kdy se v českých zemích zakládaly první ústavy pro slabomyslné. Do těchto ústavů byly ale přijímány převážně děti z vyšších vrstev; většina osob s mentální retardací zůstávala nadále bez náležité péče.
- Koncem 19. století dochází k úpravě několika právních norem a k vydání zákonných ustanovení, která měla význam pro zlepšení vztahů rodiny a společnosti k abnormálním dětem. Občané s duševní chorobou nebyli způsobilí „spravovati si své věci“; ve styku se soudem je zastupoval opatrovník. Zvláště lidé s těžkým postižením (hluchoněmí a zároveň úchylní) zůstávali v trvalém poručenství. Odpovědnost za děti měl otec až do jejich plnoletosti. Povinnost starat se o úchylné byla zakotvena v zákoně o domovském právu z roku **1863**, kde se stanoví, že příslušníci obce mají nárok na veřejnou pomoc sociální a chudinskou.

České země v 19. a 20. století

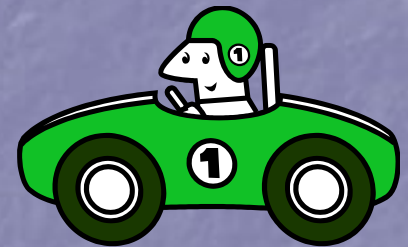
- V 60. letech 19. století došlo dále k zákonným úpravám, ze kterých vyplynula možnost zřizovat vyučovací ústavy pro abnormální občany. Tyto ústavy byly hmotně zajišťovány z dobročinných zdrojů; stát si vymínil řídicí a kontrolní funkci. V ústavech se poskytovala péče sociální, léčebná, rehabilitační, výchovná a v malé míře také vzdělávací.
- Možnost vzdělávat slabomyslné byla zakotvena v říšském zákoně o školách obecných (1869). Hlavně v jeho novele (1883) došlo k významné úpravě právních norem týkajících se vzdělávání postižených dětí a mládeže. Bylo stanoveno, za jakých okolností lze slabomyslné dítě osvobodit od školní docházky. Významné bylo ustanovení, že je možno zřizovat školy a vychovatelny pro děti neplnosmyslné a mravně zpustlé.

České země v 19. a 20. století

- Uvedená zákonná opatření bylo nutno uvést v život. Slabomyslní si svá práva a potřeby sami hájit nemohou, a proto se ujali jejich ochrany humánně zaměřením a nadšením jedinci hlavně z řad učitelů a lékařů.
- Právě **učitelé**, kteří s nezdědkou setkávali s nevhodně umístěným slabomyslným dítětem v obecné škole, pochopili nutnost zřizovat pro ně speciální ústavy a speciální školská zařízení. Jejich snahy potřebovaly v počátečním stadiu vývoje péče o slabomyslné mohutnou propagační činnost, která měla přesvědčit příslušné instituce o prospěšnosti vychovávat a vzdělávat slabomyslné děti a mládež odděleně od populace nepostižených.
- Nadšená a nezištná byla také účast **lékařů** na počátku této péče o slabomyslné. Také významní **psychologové** pochopili rozdíly v psychice retardovaných a zdravých dětí, **právníci** si začali uvědomovat nedostatky v soudobém občanském zákoníku, který slabomyslné nerespektoval.

České země v 19. a 20. století

Vyvrcholením prvního období péče o slabomyslné a významným přínosem byly tři „Čádovy sjezdy“, které daly základ pro formování organizační struktury péče o lidi s mentální retardací a tím také pro formování oboru speciální pedagogika v naší zemi.

MUDr. Karel Slavoj Amerling

(1807 – 1884)

- Lékař, přírodovědec, pedagog, filosof.
- Pedagogickou praxi získal ve výchovně – vzdělávacím ústavu v Praze, který založil roku 1839.
- Roku 1848 jmenován ředitelem první c.k. vzorné školy hlavní v Panské ulici u Piaristů („Budeč“); při této škole byly posléze založeny „Porady učitelské při Budči pražské“, kde se projednávaly návrhy na zvýšení úrovně škol, a „C.k. učitelský ústav ku vzdělání učitelů“, jehož byl Amerling ředitelem. Prošlo jím více než 1200 učitelů. Už zde se zajímá o kretény, idioty, děti zpustlé a mravně vadné.

Karel Slavomil Amerling

*** 18. 9. 1807 Klatovy**

† 2. 11. 1884 Praha

Byl synem zámožného klatovského pekaře; podle svého rodiště si zvolil pseudonym Strnad Klatovský. Od r. 1820 navštěvoval latinské školy v Klatovech a dva ročníky filozofie ve Vídni. Po návratu pracoval dva roky jako vychovatel. V Praze studoval medicínu, ale poslouchal i přednášky filozofické a teologické. V l. 1833–37 byl asistentem profesora J. Sv. Pressla na oboru mineralogie a biologie. R. 1836 získal titul MUDr. V téže roce se stal tajemníkem hraběte A. Šternberka, ale pro nemoc musel tohoto povolání zanechat.

Po návratu z cest po Rakousku, Švýcarsku a pobřeží Jaderského a Egejského moře se stal soukromým lékařem v Praze. Už v této době kolem sebe shromažďoval lidi, kteří se jako on domnívali, že je třeba vybudovat české školství vyhovující potřebám českého národa v době krátce po obrození a zároveň v období rozmachu řemeslné a tovární výroby.

V r. 1840 založil výchovný ústav Budeč. V l. 1848–68 byl ředitelem 1. c. a k. vzorné hlavní školy české – ústavu pro přípravu budoucích učitelů. Když byl z politických důvodů odvolán, stal se r. 1870 ředitelem pražského ústavu slabomyslných, kde působil až do své smrti.

Ernestinum

- Založeno roku 1871 v Kateřinské ulici v Praze 2 pro chudé slabomyslné a blbé děti.
- Toto na svoji dobu bohulibé zařízení vzniklo jako jedno z prvních svého druhu v celém R. – U., z podnětu a iniciativy čistě domácích. Z antropologických výzkumů totiž vyplynulo, že v Čechách se mezi osobami považovanými za choromyslné vyskytují ve velkém procentu lidé, kteří jsou mentálně zanedbaní a kterým by mohla pomoci cílená výchova a výuka.
- Toho se ve svých 64 letech ujímá K. S. Amerling se svojí manželkou a dalšími nadšenci. Vypracovává program a je ustaven ředitelem tohoto nového „Ústavu pro idioty“, posléze známého jako Ernestinum. Vykonává zde bezplatně také funkci ústavního lékaře.
- Finančně dotováno Spolkem paní a dívek sv. Anny.

Ernestinum

- **Cílem péče:** Na základě soudobých znalostí a zkušeností s pomocí výchovy a zdravotnické péče navrátit chovance jako uvědomělé a užitečné občany do společnosti, nebo je alespoň ochránit od úplné zkázy.
- Při ústavu zřízena 2 kuratoria: **lékařské** a **pedagogické**, která doporučovala vhodné chovance k přijetí. (Na začátku mohli z finančních důvodů přijmout pouze 6 ze 40 navržených.)
- V roce 1872 se ústav přestěhoval do Šternberského paláce v Praze na Hradčanech.

Šternberský palác

HISTORIE STAVBY

Praha 1 - Hradčany, Hradčanské nám. 15

Šternberský palác na Hradčanském náměstí je významnou barokní památkou, která vznikla, podobně jako zámek v Troji, na objednávku hraběte Václava Vojtěcha ze Šternberka a jeho manželky Kláry z Maltzanu. Plán půdorysu paláce koncipoval Domenico Martinelli po roce 1697, původně s předpokladem rozšíření staveniště až k Hradčanskému náměstí. Kolem přelomu století je na stavbě doložena účast Kryštofa Dienzenhofera a v závěrečné fázi stavby Giovanniho Battisty Alliprandiho. Roku 1811 koupila palác od Leopolda ze Šternberka Společnost vlasteneckých přátel umění. Do roku 1819 byl palác stavebně upravován pro galerijní potřeby. Sbírky Společnosti byly pro veřejnost zpřístupněny v roce 1814. Roku 1871 prodala Společnost vlasteneckých přátel umění palác statkáři Heliodoru Heidlovi. **Ten jej již následujícího roku prodal Spolku paní a dívek sv. Anny, který zde začal provozovat "Ústav idiotů", zvaný na počest předsedkyně spolku Ernestiny Auersperkové Ernestinum.** Roku 1919 byla budova zabrána pro potřeby Ministerstva národní obrany, které zde zřídilo intendantní školu. Za Protektorátu, po zrušení Spolku paní a dívek sv. Anny, získala palác Kongregace školských sester III. řádu sv. Františka Serafinského. Ta zde ani nesídlila, ani neprovozovala žádnou činnost, protože v objektu bylo umístěno vládní vojsko. Po skončení II. světové války se do těchto prostor na čas vrátilo Ministerstvo národní obrany společně s úřadovnou kárného výboru. Od roku 1946 začala budovu využívat a stavebně upravovat Národní galerie, která sem umístila své sbírky.

Organizace péče v Ernestinu

<p>1. oddělení (diagnostické)</p>	<ul style="list-style-type: none">• dočasný pobyt ⇨ 2. nebo 3. oddělení <p>Hlavní náplň: výcvik v sebeobsluze a rukodělných pracích</p>
<p>2. oddělení</p>	<ul style="list-style-type: none">• charakter výchovný a vyučovací <p>Náplň práce: obdobný jako v 1. třídě obecné školy + práce v domě, na zahradě, na poli.</p> <p>Výuka: čtení, psaní, biblická dějeprava, rýsování, kreslení, tělocvik, zpěv</p> <p>Cíl výchovy: aby chovanci po odchodu z ústavu byli schopni výdělků</p>
<p>3. oddělení</p>	<ul style="list-style-type: none">• azyl pro idiotické děti <p>Hlavní principy péče: láska, opatrnost, rozumné ošetření a léčení.</p>

Amerlingova typologie a diagnostika

Na základě zkušeností roztřídil typy slabomyslných podle vnějších znaků do 7 skupin. Typologie a diagnostika Amerlingova byla sice z vědeckého hlediska nepoužitelná (například monosomové jsou charakterizováni jako jedinci, kteří rostou do výšky pomalu, tloustnou, mají široké dlaně a chodidla), ale přínosem bylo, že u každého dítěte zaznamenával v chorobopise také rodinnou anamnézu, zájmy a záliby dítěte. Jsou to systematické, komplexní záznamy o pedagogicko – lékařských pozorováních, které Amerling zobecňoval a publikoval.

Publikace

Amerling napsal řadu publikací. Z hlediska speciální pedagogiky jsou významné dvě německy psané práce:

- *Ústav pro idioty v Praze*
- *Ústav pro idioty v Praze po 12-letém trvání od r. 1871 do r. 1883*
- V obou publikacích popisuje vznik ústavu, jeho vnitřní členění, poslání; uvádí výsledky vlastních pozorování chovanců – zvláště jejich somatických zvláštností.
- Ve druhé práci popisuje pedagogické metody a cíle výchovy. Zdůrazňuje nutnost výcviku zručnosti postižených a doporučuje různé druhy vhodných rukodělných prací – **truhlářství, košíkářství, knihařství, natěračství, práce na poli, na zahradě** ad. – kterým se chovanci mají naučit, aby byli později schopni výdělku.

- Svou prací v Ernestinu, neúnavnou propagací výchovných metod podněcoval zájem učitelů a veřejnosti o otázky péče o slabomyslné. Ernestinum mělo za jeho vedení výbornou pověst, která přesahovala i hranice státu. K. S. Amerling hodně cestoval, poznatky z cest aplikoval v Ernestinu, udržoval rozsáhlou korespondenci. Cílem jeho snah bylo, aby Ernestinum nezůstalo jediným ústavem pro slabomyslné, ale snažil se realizovat zřízení podobných ústavů i mimo Prahu.
- Po smrti K. S. Amerlinga vedla po 3 roky Ernestinum jeho manželka Svatava, po ní pak převzal vedení synovec Čeněk Amerling. V roce 1902 se ujal vedení Ernestina MUDr. **Karel Herfort**.

MUDr. Karel Herfort

(1871 – 1940)

- Koncem XIX. století a začátkem XX. století se problematikou slabomyslných začali zabývat někteří univerzitní profesori, z nichž se o rozvoj péče o slabomyslné nejvíce zasloužil Karel Herfort, pozdější profesor psychopatologie na lékařské fakultě UK, ředitel a ústavní lékař Ernestina, ředitel Pedopatologického ústavu v Praze a jeho spoluzakladatel a redaktor revue Úchylná mládež.
- K.H. se stal ředitelem Ernestina v roce 1902 a ihned uplatnil své zkušenosti z lékařské praxe i cest do ciziny. Navázal na K. S. Amerlinga, zpřesnil a zdokonalil dokumentaci a fotodokumentaci. Ve snaze získat spolehlivý obraz o celkové osobnosti dítěte doplňoval svá pozorování kazuistikami, kdy byly podrobné údaje o rodině, o charakteristice rodinného prostředí, u mnohých záznamů také rodokmeny, údaje o škole a poznámky o schopnostech a dovednostech chovanců.

Karel Herfort

- Zjistil, že existují jistá specifika v rozdílu duševně chorého dospělého jedince a dítěte. Proto při práci se slabomyslnými dětmi zdůrazňoval znalost dětské psychologie a experimentální pedagogiky a opíral se o spolupráci několika odborníků různých lékařských oborů a učitelů. Doporučoval studium tělesných abnormit a vad řeči slabomyslných. Je proto **považován za zakladatele české dětské psychiatrie.**
- Herfort v Ernestinu zařídil pro děti vzdělání schopné **dvě třídy pomocné školy**. Ústav byl vybaven vhodnými pomůckami. Hlavním výchovným cílem bylo děti naučit jednoduchým činnostem a pokud možno řemeslné dovednosti, aby byly po propuštění z ústavu schopny výdělku. Řemeslná příprava chovanců se realizovala v dílně košíkářské, obuvnické, truhlářské, kartáčnické a šicí, kromě toho se děti učily domácím pracem a pracovaly na zahradě.

Karel Herfort

- Za vedení Herfortova se Ernestinum stalo **vzorným ústavem**. Z bohatého dokumentačního materiálu čerpal Herfort podklady pro svou vědeckou činnost a pro přednášky a publikace. Svě teoretické poznatky aplikoval prakticky v ústavu, kde zavedl řadu nových výchovných postupů. V Ernestinu zřídil také **odbornou knihovnu**.
- Etiologicky rozeznával Herfort slabomyslnost vrozenou a získanou. Podle vzdělavatelnosti rozřídil slabomyslné na
 - schopné vzdělání a výchovy („debilita“)
 - schopné výchovy, ne však vzdělání („imbecilita“)
 - neschopné výchovy ani vzdělání („idiotie“)

Toto diagnostické hledisko mělo veliký praktický význam, neboť přispělo k řešení otázky, které slabomyslné děti se mají vřazovat do pomocné školy.

Karel Herfort

- S přítelem Josefem Zemanem a jinými učiteli pomocných škol vybudoval **pedopatologii - základ dnešní speciální pedagogiky**. Připomínal stále nutnost úzké spolupráce různých odborníků na poli péče o úchylnou mládež; zdůrazňoval zvláště podíl lékaře, psychologa, kriminologa, pedagoga, sociologa, sociálního pracovníka, kteří všichni dohromady mohou vytvořit z úchylných dětí platné členy společnosti.
- Další účast Herfortova na I. československém sjezdu pro zdravotní a mravní výchovu mládeže v r. 1927 byla významná přednáškou "Degenerativní vlivy alkoholu na mládež". Na rodokmenech slabomyslných dokázal Herfort, že nestačí výzkum tří generací postiženého pro důkaz, že **alkoholismus má etiologickou souvislost se vznikem slabomyslnosti**.
- V roce 1928 byl v Praze uspořádán kurs nauky o výchově mravně vadných. Karel Herfort v referátě "Biologie a biopatologie mravně vadného dítěte" uvedl tezi, že slabomyslnost není totožná s psychopatií. Dále zdůvodnil, že právě **defektní děti potřebují nejlepší učitele**.

Karel Herfort

„Provedl jsem reformu Ernestina, učinil jsem zase ústav známý u nás i v cizině. Neměl jsem jiné snahy, než státi se čestným nástupcem manželů Amerlingových. Nemohu kritizovat vlastní životní práci, ale jedno musím říct: Měl jsem slabomyslné děti rád, tak rád, že jsem nikdy nemyslel na sebe a tato láska byla mou radostí, která mne sílila a tužila v těžkých ranách osudu. Zůstanu těm dětem otcem až do posledního dechu.“

(K. Herfort: Historický vývoj péče o slabomyslné u nás - přednáška konaná dne 20. 12. 1929 v Brně, na pracovním sjezdu pořádaném zemským spolkem pro péči o duševně úchylné na Moravě)

Josef Zeman

(1867 – 1961)

- Nejvíce se zasloužil o rozvoj československého speciálního školství.
- Ve své školské praxi si ověřil, že se slabomyslné děti ve škole vůbec nerozvíjejí a navíc brzdí činnost učitele.
- **Josef Zeman a Karel Herfort** vytvořili dvojici ideálních spolupracovníků, spojili úsilí lékaře a učitele nejprve jako průkopníci péče o slabomyslné, později spolupracovníci zastávající významné veřejné funkce (Zeman – ústřední inspektor ministerstva školství a národní osvěty v oblasti sociální péče (od 1919), Herfort – univerzitní profesor oboru psychopatologie); mohli tedy do rozvoje péče o postižené děti účinně zasahovat.
- tři významné osobnosti, se kterými Zeman úzce spolupracoval: **Otakar Chlup, Karel Herfort, František Čáda.**

Josef Zeman

1919: jmenován ústředním inspektorem speciálních škol na ministerstvu školství a národní osvěty. (Na počátku jeho působení bylo v Čechách a na Moravě 43 pomocných tříd a na Slovensku žádná, do jeho odchodu z funkce vzrostl počet na téměř 600 tříd.)

- evidencí všech ústavů a škol získal přehled o skutečném stavu pomocných škol a jiných zařízení
- prosazoval VŠ vzdělání učitelů speciálních škol
- Vyvrcholením jeho celoživotních snah bylo vydání učebních osnov a jednotných výchovných směrnic pro všechny tehdy existující typy speciálních škol, které vytvořily předpoklad pro vypracování učebnic pro speciální školy.
- Nejzávažnější dílo: „*Črty z pedopatologie*“ (1928)

Jan Mauer

(1878 – 1937)

- Dalším významným a oddaným žákem a spolupracovníkem dr. Františka Čády byl učitel Jan Mauer. Čáda usměrňoval Mauerův zájem o psychologii, diagnostiku a pedagogické výzkumy slabomyslných dětí. Byl prvním praktickým propagátorem myšlenek Čádových v České pomocné škole karlínské.
- Pedagogická praxe: obecná škola ve Vysočanech, výchovna pro abnormální hochy v Hradci Králové, pomocná škola v Praze – Karlíně.
- Vybudoval odbornou učitelskou knihovnu, publikoval nové poznatky z cizojazyčné literatury, propagoval VŠ vzdělání učitelstva.

PhDr. František Čáda

(1865 – 1918)

- Univerzitní profesor, **zakladatel české psychologie dítěte**. Věnoval se také pedopatologii a rozvoji pomocného školství v českých zemích. Vynikající teoretik péče o slabomyslné.
- Spolupracoval s J. Zemanem a K. Herfortem.
- S profesorem dr. J. Matiegkou a Janem Dolanským založil František Čáda v Praze roku 1910 Ústav pro výzkum dítěte a dorůstající mládeže. Ústav ovlivnil rozvoj péče o slabomyslné. Hlavní náplní práce byla diagnostika a poradenství, vědecká zpracování a publikování systematicky vedených záznamů o vyšetřovaných dětech. S ústavem spolupracoval i K. Herfort, který tam zřídil ambulatorium pro duševní choroby mláď (1919).

František Čáda

- Nejdůležitější čin v oblasti péče o slabomyslné:
Byl hlavním iniciátorem a organizátorem tří českých sjezdů pro slabomyslné a školství pomocné (1909, 1911, 1913), zvaných Čádovy sjezdy.
- Podnětem mu byla II. Rakouská konference s problematikou slabomyslnosti v Haydenhaus (1906), jejímž místopředsedou byl K. Herfort.

První český sjezd

Praha 1909

Vůdčí myšlenka:

„Zakládejte řádné ústavy pro slabomyslné a dobré školy pomocné.“

Důvody:

- **Naprostý nedostatek pomocných tříd** - 5 tříd v Praze, 1 v Kladně, na Moravě ani jediná, přičemž v českých zemích bylo tehdy „mnoho tisíc slabomyslných, jimž se nedostalo přiměřeného vzdělání a potřebné výchovy“.
- „Slabomyslné děti nejvíce v obecných školách překáží náležitě výchově dětí normálních, nýbrž samy zůstávají bez potřebné výchovy pro život, trpí velice a jsou pro společnost ztraceny.“

První český sjezd

Praha 1909

- Přednášky některých účastníků a úvahy jejich autorů měly zásadní význam. **František Čáda** dokázal potřebu péče o slabomyslné, zavrhl úvahy o likvidaci idiotických dětí, zdůvodnil nutnost zakládání vícetřídních pomocných škol, kde by se slabomyslné děti učily odděleně od normálních dětí.
- V přednáškách **právníků** se hovořilo hlavně o nedostacích soudobých právních norem, které vlastně ani slabomyslné neznaly. Slabomyslní byli většinou v soudobém právním řádu zařazeni do jedné kategorie se zuřivými, šílenci a blbými, bez odstínění jednotlivých případů s ohledem na různou hloubku postižení.
- Čtvrtý den byl věnován návštěvě a prohlídce Ernestina.

Druhý český sjezd

Brno 1911

Cíl:

propagace péče o slabomyslné a upozornění na nutnost zřizovat pomocné školy a ústavy na Moravě

- František Čáda:
 - Moderní péče o slabomyslné má mít však charakter péče celé společnosti, země, státu, i když „bez charitativní péče a veřejné dobročinnosti sotva kdy se bude moci společnost lidská obejít“.
 - Připomněl důležitost boje proti alkoholismu jako prevence mentálních poruch
- Jan Mauer:
 - Požadoval, aby „nauka o dítěti abnormálním a jeho pozorování se staly součástí učitelského vzdělání vůbec, součástí pedagogické přípravy“.

Třetí český sjezd

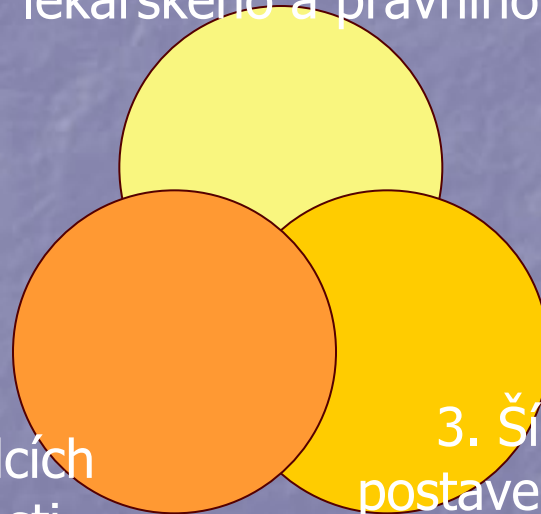
Polská Ostrava 1913

Cíle:

1. Pojednat o osudu slabomyslných dětí z hlediska pedagogického, lékařského a právního

2. Jednat o výsledcích dosavadní činnosti

3. Šířit zájem o sociální postavení slabomyslných dětí, hl. ve Slezsku

Třetí český sjezd

Polská Ostrava 1913

- František Čáda:

- Zmiňuje úspěchy výchovy v pomocné škole (u 70 % dětí bylo dosaženo úspěchu).

- Zmiňuje nutnost zřídit zvláštní patronát nad slabomyslným dítětem, které vyšlo pomocnou školu, neboť „ponecháme-li slabomyslné individuum samo sobě, snadno přijde na scestí a všechna dosavadní námaha a péče o ně se dála nadarmo“.

Třetí český sjezd

Polská Ostrava 1913

- „Slabomyslné dítě není snad jen jaksi méně nadané, méně schopné, méně vyvinuté, nýbrž dítě, u něhož dosažitelná mez vývoje jest jiná než u dítěte normálního a přechoasto dítě, jehož síly, schopnosti, náklonnosti atd. (ať již jakéhokoli co do stupně) nejsou vyvinuty harmonicky, nýbrž nerovnoměrně, jedny zcela zakrnělé, jiné třeba i velice vyvinuty na úkor ostatních a na úkor celkového založení tělesného nebo duševního. Dítě takové nemůže býti vychovááno a vyučováo prostě tak, jako jiné děti normální méně nadané, nýbrž vyžaduje speciální výchovy a pěstění, jež by přihlížely právě k jeho zvláštnostem.“

Dětský domov se speciálními školami Dlažkovice

HISTORIE

- Toto školské zařízení je ojedinělé a výjimečné svým původem. Je totiž přímým potomkem Ernestina, prvního ústavu na našem území, které v roce 1871 založil Karel Slavoj Amerling, významná osobnost té doby. Ústav založil pro výchovu duševně postižených dětí.
- Umístěn byl v Praze v Kateřínské ulici, pak ve Šternberském paláci na Hradčanech. V roce 1950 bylo Ernestinum přestěhováno do Litoměřic. 25. září 1950 byl ústav zestátněn a název Ernestinum byl změněn na oficiální název Zvláštní dětský domov.
- V září 1952 se zařízení přestěhovalo do Dlažkovic. Od založení do roku 1958 zde pracovaly řádové sestry kongregace OSF.
- V čele zařízení po celá léta až do dnešních dnů byli špičkoví odborníci a pedagogové. Byl to především sám zakladatel Karel Slavoj Amerling, jeho synovec Čeněk Amerling. Potom byl ředitelem dlouhá léta známý český lékař MUDr. Karel Herfort.
- Zařízení prošlo dalšími názvy jako Zvláštní škola internátní, Speciální rodinná škola a zvláštní škola internátní a poslední název je Dětský domov se speciálními školami.
- Zařízení je umístěno v zámku, který byl postaven podle plánů stavitele G. Broggia a jeho syna Oktaviána.
- V roce 1966 – 67 zde probíhala rozsáhlá rekonstrukce, která byla ukončena v roce 1973.
- Další již menší rekonstrukce probíhala v roce 1995, kdy byl vnitřek zařízení přeměněn na rodinné buňky.

Použitá literatura a internetové stránky

- Eisová Alena: Kapitoly z dějin psychopedie, UK v Praze, 1983
- www.praha2.cz/noviny_prahy2/default.asp?clanek=1224&cislo=72
- www.art.cz/?page=nqsternberk
- www.phil.muni.cz/fil/scf/amerl.html
- www.fi.muni.cz
- www.christsingles.com/millenium/1000s.html
- www.newadvent.org/cathen/0101Oz.htm